

Aktivnosti za poticanje govora djece predškolske dobi

Šimeg, Katarina

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:982450>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-11**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

Katarina Šimeg

AKTIVNOSTI ZA POTICANJE GOVORA DJECE PREDŠKOLSKE DOBI

Završni rad

Čakovec, lipanj 2022.

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

Katarina Šimeg

AKTIVNOSTI ZA POTICANJE GOVORA DJECE PREDŠKOLSKE DOBI

Završni rad

Mentorica: prof. dr. sc. Tamara Turza-Bogdan

Čakovec, lipanj 2022.

Izjava o izvornosti završnog rada

Izjavljujem da je moj završni rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onim koji su u njemu navedeni.

(vlastoručni potpis)

Sadržaj

1. UVOD.....	1
2. JEZIČNI I GOVORNI RAZVOJ.....	3
2.1. Predjezično razdoblje.....	4
2.2. Jezično razdoblje	6
2.3. Prevencija govornih odstupanja i govornih poremećaja.....	8
3. AKTIVNOSTI ZA POTICANJE GOVORA DJECE PREDŠKOLSKE DOBI.....	13
3.1. Aktivnosti za razvoj govora od rođenja do šeste godine	14
3.2. Aktivnosti za razvoj govora uz dječje znakovanje (<i>Baby sign</i>).....	16
3.3. Aktivnosti govorenja uz igru	17
3.4. Aktivnosti razvoja govora uz pomoć brojalica	19
3.5. Aktivnosti razvoja govora uz pomoć zagonetki	20
3.6. Aktivnosti govora uz pomoć dramatizacije	20
3.7. Aktivnosti razvoja govora uz pomoć razgovora i prepričavanja događaja ili situacija 21	
3.8. Aktivnosti razvoja govora uz pomoć čitanja slikovnica.....	22
3.9. Aktivnosti razvoja govora uz pomoć okoline.....	22
3.10. Poticanje razvoja govora uz pomoć tjelesna aktivnost	23
3.11. Aktivnosti razvoja govora i razvoj fine motorike	24
4. ISTRAŽIVANJE NA PRIMJERU PRIPREME ZA IZVOĐENJE AKTIVNOSTI ZA POTICANJE GOVORA DJECE PREDŠKOLSKE DOBI.....	25
5. ZAKLJUČAK	27
LITERATURA	28

Sažetak

Djecu je potrebno poticati kako bi došlo do pravilnog razvoja njihovog govora. Stoga je govor najbolje poticati igrom i drugim djeci zabavnim i zanimljivim načinima jer se kroz igru najjednostavnije dolazi do novih znanja, vještina i sposobnosti. U teorijskom dijelu rada navedeni su preduvjeti za uredan govorno-jezični razvoj djeteta. Govor možemo poticati i raznim igrama koje će utjecati na njegov vokabular, gramatiku te fonološki razvoj. U radu će biti opisan razvoj govora djece, odnosno kako se djetetov govor razvija od rođenja pa sve do sedme godine života, spomenut ćemo i neke od govornih poremećaja koji se mogu razviti kod djece predškolske dobi, te kako kroz razne aktivnosti kod djece potaknuti razvoj govora. Na kraju je prikazan primjer dobre prakse koje je autorica rada provela u Dječji vrtić „Vrapčić“ Gola. Prilikom provedbe istraživanja i proučavajući literaturu za rad, dolazi se do zaključka da djeca puno lakše uče i razvijaju svoj govor te ostale sposobnosti kroz igru i zabavu, te kroz brojne zabavne načine koji su spomenuti u ovom radu. Dijete može puno napredovati ako mu se pruži dovoljno vremena i pažnje te da se radi dovoljno s njim, jer uz trud i rad, dijete će postati pravi govornik.

Ključne riječi; *govor, razvoj govora, čimbenici, teškoće, djeca predškolske dobi*

Summary

Children need to be encouraged in order for their speech to develop properly. Therefore, it is best to encourage speech through play and other children's fun and interesting ways, because it is the easiest way to gain new knowledge, skills and abilities through play. The theoretical part of the paper lists the prerequisites for orderly speech and language development of the child. We can also encourage speech with various games that will affect its vocabulary, grammar, and phonological development. The paper will describe the development of children's speech, ie how a child's speech develops from birth to the age of seven, we will mention some of the speech disorders that can develop in preschool children, and how to encourage speech development through various activities in children. At the end, an example of good practice presented by the author of the work in the kindergarten Vrapčić, Gola. When conducting research and studying the literature for work, it is concluded that children learn and develop their speech and other abilities much easier through play and fun, and through the many fun ways mentioned in this paper. A child can progress a lot if he is given enough time and attention and enough work is done with him, because with effort and work, the child will become a real speaker.

Keywords; *speech, speech development, factors, difficulties, preschool children*

1. UVOD

Istraživanja na području razvojne psihologije pokazuju kako za svaku psihičku funkciju, pa tako i govor, postoji određeno osjetljivo razdoblje kada se ta funkcija najučinkovitije razvija. To je razdoblje kada se među moždanim stanicama najaktivnije stvaraju veze odgovorne za tu funkciju. Senzitivno razdoblje za razvoj govora jesu prve tri godine djetetova života (Šego, 2009). S obzirom na to da je naše doba obilježeno različitim oblicima komunikacije, govor kao sredstvo komunikacije zauzima vrlo važno mjesto. Govorom izražavamo svoje potrebe i želje, emocije, mišljenja i stavove o svijetu koji nas okružuje (Velički, 2009).

Djetetov govor se razvija od samog rođenja te iz godine u godinu postaje sve potpuniji, sve jasniji i sve razvijeniji. Već se u majčinoj utrobi upoznaje sa svijetom i s govorom, s majkom komunicira putem udaraca kada osjeti da mu se netko obraća te igrajući se, prepoznaje majčin govor te ga razlikuje od govora drugih. Promatrajući u vrtićkoj praksi govorno-jezični status djece predškolske dobi unatrag nekoliko godina, uočava se sve veći porast govornih teškoća, bilo da se radi o teškoćama artikulacije, usporenom razvoju govora ili teškoćama vezanim uz uporabu jezika.

Osobe koje su najbliže djetetu, roditelji, rodbina, kako i odgojitelji koji također sudjeluju u odgoju i obrazovanju bi se trebali od najranije dobi biti uz dijete, poticati njegov cjelokupan razvoj te mu pružiti svu potporu kako bi uspjelo u razvoju te kako bi se razvilo na pravilan način. Prve tri godine života su najbitnije jer se u tom razdoblju najviše razvija govor te je rano djetinjstvo razdoblje vrlo intenzivnog usvajanja jezika. (Vrsaljko i Paleka; 2018).

Razvoj govora kao i cjelokupni djetetov razvoj može se poticati na razne načine, a jedan od djeci zabavnih, zanimljivih i jednostavnih načina je uz pomoć igre, čitanja slikovnica, pjevanja pjesmica i brojalica, zagonetki ili jednostavnim svakodnevnim razgovorom s djetetom (Rade, 2005). Predškolsko dijete većinu svog vremena provede u igri te se njegov razvoj, nova znanja i vještine najbolje potiču tijekom igre ili elementima igre. S toga dijete će razviti govor igrajući se samostalno, s roditeljima, s vršnjacima ili s drugim odraslim osobama u svojoj bliskoj i široj okolini.

Kroz rad se želi bolje upoznati teorijska koncepcija poticajnog predškolskog okruženja uvažavajući ključne čimbenike za razvoj govornih, jezičnih i komunikacijskih sposobnosti djeteta. Stručni radovi i analize na zadanu

temu predstavljaju temelj za dublja saznanja o ulozi dječjega jezičnoga razvoja te mogućnosti poticanja toga razvoja koje stoje na raspolaganju odgojiteljima - onima koji bodre dječju razvoj u institucijskom odgoju i obrazovanju, kao i onima koji djecu potiču na komunikaciju u obiteljskom okruženju. Svrha ovog rada je pokazati važnost poticanja govora kod djece od samoga rođenja. U ovome radu pokušavamo analizirati metode provedbe i načine poticanja govornog stvaralaštva kod djece u predškolskim ustanovama.

U izradi završnog rada koriste se primarni i sekundarni izvori podataka. Njihovo prikupljanje obavlja se metodom istraživanja za stolom (*desk research*). U izradi ovog rada korištene su različite metode karakteristične za društvene znanosti: metoda generalizacije, metoda specijalizacije, induktivna metodom, metoda dedukcije, metoda apstrakcije, metoda konkretizacije, deskriptivna metoda, komparativna metoda, metoda analize i metoda sinteze.

Kroz ovaj rad pokušat će se doprinijeti boljem razumijevanju pojmova vezanih za metode poticanja govora u predškolskim ustanovama. Također kroz rad pružit će se doprinos i produbiti stručno znanje o aktivnostima i načinima provedbe razvoja govora kod djece. Također, kroz rad nastojat će se doprinijeti boljem razumijevanju modela provedbe i djelovanja govora kod djece, a očekuje se doprinos zanimanja za aktivnosti za poticanja govora djece u predškolskim ustanovama.

2. JEZIČNI I GOVORNI RAZVOJ

Jezik se definira kao sustav simbola i pravila kojima se oni povezuju u veće cjeline, a govorom se te jezične cjeline prenose (Peretić i Padovan, 2015). Govor se definira kao optimalna zvučna ljudska komunikacija koja je oblikovana ritmom rečenica, riječi i slogova, odnosno kombinacija glasa i teksta te iz tog razloga govor smatramo izrazom posebnog, govornog raspoloženja, to je sustav verbalnog i neverbalnog znakovlja od kojih svako ima neko svoje značenje i koristi se u međusobnoj komunikaciji između ljudi (Goldberg, 2003). Bez govora, svijet ne bi bio ovakav kakvim ga danas poznajemo, upravo zato što je govor bio i ostao osnovni i najvažniji način komunikacije među ljudima.

Uredno razvijen govor i jezik preduvjeti su za pravilan razvoj djeteta i za njegovo uspješno školovanje, a njegov razvoj moguć je isključivo u uvjetima ljudskog okruženja. Da bi se govor pravilno razvijao potrebni su i neki osnovni biološki, psihološki i socijalni uvjeti kao što su dobro opće zdravlje, uredan sluh, uredno razvijeni govorni organi, uredan intelektualni razvoj te funkcionalna obitelj, koja ima najveću ulogu u procesu dječjeg razvoja (Andrešić, Benc Štuka, sur: 2010). Komunikacija majke i djeteta počinje još dok je dijete u majčinoj utrobi.

Dijete osluškuje svaki majčin pokret, njezine otkucaje srca, disanje, i prilagođava se njezinom ritmu života. Nakon rođenja, upravo je obitelj ta koja će djetetu prva pružiti sredinu bogatu mnoštvom raznolikih govorno-jezičnih poticaja kao što su igra, čitanje priča, razgovori, razne tehnologije i slično, čime će dijete obogaćivati svoj rječnik (Apel, K; 2004). Govor je osnovno sredstvo za komunikaciju među ljudima, dijete od prvog dana života usvaja znanja i vještine potrebne za budući razvoj govora.

Za svakog je roditelja vrlo važno da poznaje faze odvijanja razvoja govora kako bi ga mogao svjesno pratiti, poticati na ispravan način te u svakom trenutku procijeniti razvija li se govor uredno ili postoje neke poteškoće. Prvi plač djeteta prva je vokalizacija koju dijete upućuje svojoj okolini i predstavlja početak kasnijeg govora. Govor predstavlja način komunikacije uz pomoć određenog sustava simbola, stoga da bi dijete moglo učiti govor, najprije mora razviti sposobnost razumijevanja simbola.

Isto tako, preduvjet razvoja govora je i fiziološka zrelost djetetova živčanog sustava te proces socijalizacije. Dijete postupno uči koristiti govor osoba koje ga okružuju, odnosno trudi se proizvesti što sličniji zvuk onom koji čuje. Kritični period u kojem djeca započinju govoriti nalazi u rasponu od 18. do 24. mjeseca poslije rođenja (Apel, K; 2004). Dijete upoznaje s govorom samim dolaskom na svijet te svoje prve riječi izgovara u dobi od 10 do 13 mjeseca, a prve tri godine djetetova života su najintenzivnije za njegov jezično - govorni razvoj. Kako bi pravilno razvilo svoj govor potrebno je da dobije potporu i poticaj svoje okoline u kojoj živi i kojoj pripada, svako dijete može steći temelje te naučiti bilo koji jezik i zajedničkim utjecajem verbalnog ponašanja drugih osoba u okolini i razvoja djetetovih kognitivnih sposobnosti, njegov govor postaje sve razvijeniji.

2.1. Predjezično razdoblje

Predjezično razdoblje sastoji se od nekoliko faza. Prva faza unutar predjezičnog razdoblja naziva se **faza fiziološkog krika i refleksnog glasanja**. Ova se faza odvija od rođenja do 2. mjeseca djetetova života. Karakteriziraju je spontano disanje koje odražava emotivno i fiziološko stanje novorođenčeta, poput plača, kihanja, uzdisanja te spontanoga korištenja jezika, usnica i glasnica. U ovoj se fazi javlja i socijalni osmijeh kojim dijete pokazuje reakciju na govor osoba iz svoje okoline¹. Vrlo je važno već u ovoj dobi djetetu mnogo govoriti, ono nam ne može odgovoriti, ali iz intonacije našega glasa može osjetiti naše raspoloženje.

Opće je poznato da dijete poznaje majčin glas od samoga rođenja, no ono povezuje i ostale glasove s licima i kroz kraće vrijeme će moći točno prepoznati tko mu se obraća. Simptom rizika poremećaja govora u prvoj fazi je kad dijete ne reagira na jake zvukove. Najčešće se male bebe preplaše jakih zvukova koje mogu proizvesti kućanski aparati ili kada neki teški predmet padne na pod, što ne znači nužno da će dijete zaplakati ali može se stresti ili barem okrenuti prema izvoru zvuka, ako takva reakcija izostane, postoji vjerojatnost da dijete ima neku, najčešće slušnu, poteškoću (Andrešić, Benc Štuka, sur: 2010).

Druga faza naziva se razdobljem komunikativnog glasanja, odnosno **fazom praćenom kričanjem i gukanjem**. Javlja se između 2. i 5. mjeseca života djeteta. Najvažnija odlika ove faze je da dijete u njoj počinje ovladavati intonacijom. Dijete se prvenstveno koristi

¹ BASLOV NADINIĆ, M. Kako poticati razvoj govora. Dostupno na: <https://www.djecjivrticizlatnalucica.hr/zaroditelje/40-kako-poticati-razvoj-govora> (10.5.2022.)

kričanjem, kojim izražava svoje stanje - sreću, tugu, iznenađenje, strah, bijes². Reagira na roditeljsku interakciju, grljenje i škakljanje. U ovoj se fazi ostvaruje prijelaz iz refleksnoga spontanog glasanja prema komunikativnom glasanju, odnosno njegovo izražavanje iz kričanja, oko 12. tjedna života prelazi u gukanje.

Gukanje se sastoji uglavnom od samoglasnika, ali se pred kraj ove faze pojavljuju i suglasnici. Glasovi gukanja javljaju se tijekom izdaha i time postaju početkom ovladavanja govornim disanjem. Simptomi rizika poremećaja govora u ovoj fazi su nedostatak intonacijske izražajnosti krika i gukanja. Jednolično, tiho ili usporeno gukanje, odsutnost smijeha i slično (Rade, 2005). Općenito u predverbalnom razdoblju ne možemo potražiti pomoć logopeda, no svakako bismo trebali razgovarati i posavjetovati se s pedijatrom (Apel, K; 2004). Treća faza predverbalnoga razdoblja je faza **glasovnih igara i brbljanja**. Odvija se između 5. i 7. mjeseca djetetova života. Karakterizira je početno slogovno glasanje (maa, taa, baa) koje kasnije prelazi u slogovno brbljanje, odnosno ponavljanje slogova uz kontrolu sluhom. Ova je faza od velikog značaja u govornom razvoju jer se ostvaruje spajanje odvojenih glasova u glasovne sekvence na temelju kojih se gradi govor (Andrešić, Benc Štuka, sur: 2010).

Četvrta je faza **aktivnog slogovnog brbljanja**. Dijete kroz nju prolazi između 7. mjeseca i prve godine. U njoj dječje brbljanje, kontrolirano ponavljanje istoga sloga (ma-ma, ta-ta, pa-pa), počinje podsjećati na prve glasove. Iz tog razloga roditelji mogu pomisliti da dijete već sa 7 mjeseci govori mama ili tata (Herljević, 2007). No do prve smislene riječi će ipak proći još malo vremena. Istodobno se javlja i početno razumijevanje ljudskoga govora. Dijete prati što mu roditelji govore te pokušava razumjeti značenje njihovih riječi. Oko 9. mjeseca života, djetetovo brbljanje postaje bogatije.

Ono imitira roditelje i počinje spajati različite slogove te ih izgovara sa značenjem uz gestovnu imitaciju (maše i govori „pa-pa“ na rastanku). Na kraju prve godine života, dijete reagira na svoje ime, na riječ „Ne!“ i na jednostavan nalog „Dođi!“ te usmjeruje pogled prema imenovanim osobama i predmetima „Gdje je mama?“, „Gdje je zeko?“ Simptomi rizika pojave poremećaja govora tijekom 3. i 4. faze su odsutnost ili ukočenost slogovnog brbljanja, jednolično usporeno brbljanje koje nije povezano s komunikacijom, nerazumijevanje jednostavnih govornih uputa i odsutnost govornog ponašanja (Herljević, 2007).

² CIMAŠ, A. Poticanje razvoja govora uz Baby signs. Časopis: Dijete, vrtić, obitelj. (broj 77/ 78) str. 24-25. Dostupno na: file:///C:/Users/User/Downloads/77_78_DVO_8_Poticanje_govora_uz_Baby_signs.pdf (10.5.2022.)

2.2. Jezično razdoblje

Jezično razdoblje javlja se između 12. i 18. mjeseca kada se javljaju prve riječi. Krajem druge godine dijete oblikuje svoju prvu smislenu rečenicu koja se može sastojati od samo dvije riječi. Nakon pojave prve rečenice dijete počinje savladavati gramatiku i napreduje u razvoju govora. Dijete od tri i pol godine sastavlja rečenicu od tri ili većeg broja riječi, u svom govoru rabi sve vrste riječi i sve bolje savladava gramatiku materinskog jezika (Ivanovsky, Gadasin, 2010). Jednogodišnje dijete barata s nekolicinom riječi, dok dvogodišnjak u svom vokabularu ima 200 do 300 riječi, a trogodišnjak 1500 do 2000³. Nakon što je dijete izgovorilo svoju prvu smislenu riječ, razvoj govora prati se prema broju riječi koje dijete upotrebljava (Posokhova, 2008).

U ranoj govornoj fazi, kada je repertoar riječi mali, djeca će često koristiti riječi koje znaju čak i za one sadržaje za koje još ne znaju kako se nazivaju, što se naziva prekomjerno proširivanje. Svako dijete (i općenito svaka osoba) ima dva fonda riječi pasivan i aktivan. Pasivan fond riječi podrazumijeva riječi koje dijete zna, ali ih ne upotrebljava u vlastitom govoru. Odnosno to su riječi koje razumije, ali ih ne govori. Aktivan fond obuhvaća one riječi koje dijete koristi u vlastitom govoru i razumije njihovo značenje (Posokhova, 2009). Fonološka sposobnost definira se kao organizirani sustav glasova u jeziku koja omogućava formiranje i razumijevanje jezičnog značenja⁴.

Dijete kod usvajanja glasovnog sustava materinjeg jezika treba naučiti koje su glasovne razlike važne, a koje nisu, odnosno koje mogu biti zanemarene. S vremenom, djeca počinju shvaćati kako u govoru moraju slijediti određena pravila, odnosno da riječ treba sadržavati sve njezine glasove i to u pravim položajima u riječi (Goldberg, 2003). Fonološki je razvoj proces u kojem dijete od nejasnih, neodređenih i slučajno formiranih glasova počinje izgovarati jasne, razgovijetne i kontrolirane glasove te je upravo služenje tim govornim glasovima preduvjet za razvoj čitanja i pisanja (Posokhova, 2008).

³ CIMAŠ, A. Poticanje razvoja govora uz Baby signs. Časopis: Dijete, vrtić, obitelj. (broj 77/ 78) str. 24-25. Dostupno na: file:///C:/Users/User/Downloads/77_78_DVO_8_Poticanje_govora_uz_Baby_signs.pdf (10.5.2022.)

⁴ Ibid.

Dijete koje poznaje mnogo riječi lakše i brže će savladati čitanje, pisanje te će općenito lakše usvajati nova znanja. Vokabular se obogaćuje kroz čitav život, no najvažnija dob za njegov razvoj je upravo predškolska dob, jer tada dijete najbrže uči i najintenzivnije pamti (Šego, 2009). Djeca u vrlo ranom razdoblju počinju shvaćati kako riječima mogu izraziti niz svojih ideja i koncepata koje žele prenijeti i ponuditi sugovorniku. U početku je taj skup riječi ograničen, no tijekom prvih pet godina života raspon riječi se znatno proširuje (Herljević, 2007).

Govor se kod djece razvija samostalno te nesvjesno od djetetove najranije dobi; razvija se od samog rođenja, postepeno se razvija i traje cijeli život. Od velike je važnosti poznavati djetetov govorni razvoj, svakodnevno komunicirati s njim, uključivati ga u komunikaciju i slušati što nam želi reći ili poručiti, te naravno poticati njegov govor. Stručnjaci kažu kako se kod djece govor razvija već u majčinoj utrobi kada može raspoznati govor majke od govora nepoznate osobe te da čak može i raspoznati strane jezike⁵.

Komunikacija majke i djeteta započinje već u utrobi, majka osjeća svaki djetetov pokret, a dijete osluškuje majčine otkucaje srca, osluškuje majčino disanje i tako se prilagođava na njen životni ritam i tako polako počinje upoznavati svijet kojemu će kasnije pripadati. Privrženost i bliskost majke i djeteta je osnova emocionalne veze i na njoj se stvara temelj adekvatne socijalne stimulacije koja je neophodna za djetetov razvoj govora u ranom djetinjstvu.

Razvoj govora djece od rođenja do 2 godine

Govor kod djece počinje javljati već od samog rođenja, a do prve godine dijete već počinje izgovarati prve smislene riječi. Razdoblje do druge godine djetetova života je najzanimljivije razdoblje jer djeca od samog rođenja počinju proučavati svijet oko sebe i počinju komunicirati sa svojom okolinom. Do kraja razdoblja razumiju razgovore svoje okoline i riječi iz knjiga koje im se čita. Slijed razvoja govora od rođenja do druge godine djetetova života: 0 do 3 mjesec (Dijete iznosi svoje želje, potrebe i osjećaje različitim plačem kada ima različite potrebe; odnosno načinom plača iskazuje svoje potrebe, guguće, te se smiješi kada vidi poznatu osobu). Od 4 do 6 mjesec (dijete počinje ispuštati zvukove koji sve više počinju nalikovati glasovima koji čine riječi, koristi sve više raznih glasova, a među kojima su p, b, m. Glasom vokalno pokazuje svoje potrebe i osjećaje; izražava veselje i razočarenje. Tijekom igre ili kada ostane samo, dijete stvara zvukove grgljanjem). Od 6 do 12 mjeseci (dijete

⁵ BASLOV NADINIĆ, M. Kako poticati razvoj govora. Dostupno na: <https://www.djecjivrticizlatnalucica.hr/zaroditelje/40-kako-poticati-razvoj-govora> (10.5.2022.)

počinje izgovarati prve smislene riječi i brbljanje zvukova ima dugačke i kratke skupine glasova; prve riječi mogu biti: „mama, tata, pa-pa“. Umjesto plačem i neplačućim govorom služi se govorom da privuče pažnju i zadrži pozornost. Reagira na svoje ime kada ga netko pozove i reagira na imena članova obitelji). Od 1 do 2 godine (dijete te dobi razumije 150 do 200 riječi i može izgovoriti oko 50 riječi koje su uglavnom imenice. Pokazuje dijelove tijela i objekte za koje ih pitamo u razgovoru, iz knjiga ili slično. Pokušavaju razgovarati jednostavnim riječima, plaćući, pokazujući i govorom tijela. Upotrebljava razne suglasnike na početku riječi) (Herljević, 2007).

a) Razvoj govora djece od 2 do 4 godine

Djetetov vokabular se počinje brzo povećavati i svakodnevno uče nove riječi. Govor će postati sve jasniji i moći će ga se lakše razumjeti što bude govorilo. U ovom razdoblju djeca počinju mijenjati način igre, vole rješavati probleme te se iz tog razloga sve više koriste raznim zagonetnim igračkama (Posokhova, 2009). Često upotrebljava 3 do 4 ili više riječi tijekom razgovora i kada traži nešto. Osobe koje ga dugo vremena slušanju, razumiju što želi reći. Odgovara na pitanja s „da“ i „ne“, postavlja pitanja poput „Što se dogodilo?“, „Gdje je lopta?“, „Zašto, kada i kako?“ - U rečenici izgovara brojeve („dva autića“). Često traže i privlače pozornost prema predmetima, imenujući ih - Prepričava što se dogodilo u vrtiću ili u drugoj okolini izvan kuće i u slikovnici - shvaćaju da njihove riječi imaju značenje i da izazivaju reakcije kod drugih ljudi. Lako govori, bez ponavljanja slogova ili riječi. Pričaju sami sa sobom (Posokhova, 2009).

b) Razvoj govora djece od 4 do 6/7 godine

Djeca u tom razdoblju pričaju priče držeći se iste teme kroz priču. Lako i sigurno započinje komunikaciju s drugom djecom kao i s odraslima. Glasove poput l, r, č, ć, š, ž, dž i đ izgovara s malim poteškoćama, a ostale glasove izgovara lako bez problema. Služi se istom i pravilnom gramatikom kao i ostali članovi obitelji. Glas je jasan i razgovijetan kao i u ostalih vršnjaka. Tijekom razgovora u svojim rečenicama iznosi mnoge pojedinosti, npr. „Najviše se volim igrati svojim autićem“ (Posokhova, 2009).

2.3. Prevencija govornih odstupanja i govornih poremećaja

Kod djece se mogu ponekad uočiti problemi u razvoju govora. Nedovoljno usvojen jezični sustav može ograničavati utjecaj okoline na dijete i djeteta na okolinu što može dovesti

do promjena u uspješnosti učenja i njegova ponašanja. Razdoblje u kojem dijete najintenzivnije usvaja govor i jezični sustav ujedno i najranjivije i najpogodnije za nastanak jezično - govornih poteškoća. Kod neke djece se mogu pojaviti poteškoće u izgovoru čiji se govor ponekad teško razumije, kod neke djece se mogu pojaviti poteškoće sa sluhom, a neka djeca jednostavno ne mogu razumjeti govor drugih.

Dijete s govornim poteškoćama treba pozornost kako bi što bolje usavršilo svoj govor, jako je važno da se rano otkriju odstupanja u razvoju govora, jer govor i razvoj djetetova govora je od velike važnosti u daljnjoj komunikaciji, obrazovanju kao i u svakodnevnom životu. Vrlo je bitno da se mogući poremećaj u govoru uoči na vrijeme i da se primjereno djeluje na njegovo ublažavanje i otklanjanje.

Jezične se vještine kod djece pojavljuju u određenim rasponima, no moramo biti svjesni da je svako dijete različito te će iste ovisiti o temperamentu i osobnosti djeteta, ali i mnogim okolnim čimbenicima. Dijete koje zaostaje s razvojem govora u većini slučajeva zaostajat će i u drugim segmentima kao što su motorika, crtanje, koordiniranost pokreta te nesigurnost s odnosima lijevo-desno (Ivanovsky i Gadasin, 2010).

a) Usporeni razvoj govora

Usporeni govorni razvoj se odnosi na to da se dijete do svoje treće - četvrte godine života uopće ne upotrebljava govorom; razvoj govora je u zaostajanju. Uz usporeni govorni razvoj također se može pojaviti zaostao razvoj govora ili nedovoljno razvijen govor. Kod usporenog razvoja govora smatra se da dijete zaostaje s govorom u vrijeme dok je još govor u razvoju do treće- četvrte godine; zaostajanje u razvoju govora se odnosi na djecu od treće do šeste- sedme godine; dok se nedovoljan razvoj govora odnosi na djecu u dobi od šest - sedam godina, koja nemaju dovoljno razvijen govor, rečenice su kratke i gramatički netočne (Šego, 2009). U rečenicama izostaju vezne riječi, prijedlozi, veznici, a izgovor glasova zaostaje za izgovorom njihovih vršnjaka. Roditelji najčešće razumiju govor djeteta, te ako primijete usporen razvoj govora, poželjno je da se obrate za pomoć logopedu koji će uz nekoliko rehabilitacija pospješiti djetetov govor (Rade, 2005).

b) Dislalija

Dislalija je nemogućnost ili nepravilnost izgovora pojedinih glasova, poremećaj artikulacije ili poremećaj izgovora koji se najčešće javlja u vidu ispuštanja glasova ili nekih pojedinih dijelova, međusobnom zamjenom glasova te iskrivljenim načinom izgovora glasova. Dislalija

se najčešće javlja kod djece s rascjepom nepca jer je kod njih cijeli glasovni i govorni sustav poremećen, ali ostala odstupanja su blaža te se najčešće radi o skupinama glasova ili njihovim kombinacijama, ali rijetko o cijelom izgovornom sustavu. Djeca najčešće imaju problema u izgovoru frikativa S, Z, Š, Ž, afrikativa C, Č. Ć, DŽ, Đ te glasova R i L, a poremećaji se dijele u skupine: sigmatizam (s, z, c, š, ž, č, dž, đ), rotacizam (glas r), lambdacizam (l, lj), kapacizam i gamacizam (k i g), tetacizam i deltacizam (t i d), tetizam (t prelazi u d) i etacizam (samoglasnik e). Djeca u dobi između tri – tri i pol godine bi trebali ispravno izgovarati glasove b, p, d, t, g, k, n, m, f, j, v, l, h, a, e, i, o, u, dok glasove c, z, s, č, ć, ž, š, đ, dž i nj bi trebala ispravno izgovarati djeca starija od četiri - četiri i pol godina, dok glasovi r i lj bi se trebala znati izgovarati do pete godine (Velički, 2009).

c) Mucanje poremećaj ritma

Mucanje je jedan od govornih poremećaja koji je vrlo lako uočljiv i prepoznaje se zbog specifičnih manifestacija i karakteristika, a neke od njih su: produžavanje glasova, ponavljanja dijelova riječi ili rečenice, neadekvatne pauze, zastoji u govoru, ubacivanje različitih glasova, poštapalice te uobičajeno dulje trajanje govora. Djeca i osobe koje imaju poremećaj mucanja, znaju što žele reći, ali uz sve manifestacije i karakteristike mucanja i disanja nastaju teškoće⁶. Kako se mucanje najčešće može pojaviti kod djece između druge i pete godine života, zbog razvoja kontrole govora, naglog razvoja rječnika i gramatike, ali se također može pojaviti zbog stresa u obitelji ili široj djetetovoj okolini. Ako se kod djeteta primijeti mucanje, ne smije se ignorirati; kada nešto želi reći potrebno mu je dati dovoljno vremena, te ako ga se ne može razumjeti treba ga zamoliti ako može ponoviti to što je reklo. Mucanje se definira kao: „Poremećaj tečnosti, tempa i ritma govora koji se iskazuje u nevoljnim grčevima mišića govornih organa (usana, jezika, mekog nepca, glasnica, dijafragme), a ponekad ga (kod jakog mucanja) prate grčevi mišića lica i nevoljni pokreti tijela (ruku, ramena, cijelog trupa) (Goldberg, 2003). Dijete koje pati od poremećaja mucanja češće će ponavljati dijelove riječi (glasove ili slogove) dva ili više puta prije nego što uspije progovoriti riječ, imat će poteškoće u započinjanju izgovaranja riječi, pretjerano će naglašavati neki glas u riječi, na početku ili tijekom govora ostajat će bez glasa, a govor će doživljavati kao nelagodu⁷.

d) Brzopletost

⁶ BASLOV NADINIĆ, M. Kako poticati razvoj govora. Dostupno na: <https://www.djecjivrticizlatnalucica.hr/zaroditelje/40-kako-poticati-razvoj-govora> (10.5.2022.)

⁷ Ibid.

Brzopletost se smatra poremećajem pripremnih misaonih procesa koji prethode govoru, ali zbog jezičnih neuravnoteženosti zadire u sve ostale kanale koji su odgovorni za komunikaciju. Kod brzopletosti glavna karakteristika ubrzaniji tempo govora u odnosu na onaj tempo govora kakav bi uistinu trebao biti. Kod djece s poremećajem brzopletosti govor je nedovoljno razvijen, odnosno površno je razvijen zato što ne pružaju dovoljno pažnje i pozornosti na učenje govora. Dijete koje je tijekom govora brzopleto, je kao i svako dijete, simpatično, nemirno, otvoreno i vedro, dijete koje teško prihvaća norme okoline te mu svaka igra brzo dosadi. Kako se govor uči slušajući, djeca brzopletaši govor također nauče brzopleto jer na njega nisu obraćala veliku pažnju; nisu svjesna svog poremećaja nego su jako komunikativna i otvorena. Ovaj govorni poremećaj karakterističan je po izrazitom produživanju samoglasnika, kao i svih ostalih glasova te je također karakteristična usporenost cjelokupnog ritma i tempa govora. Dijete koje ima ovaj poremećaj je samo po sebi usporeno i tromo te je potrebno puno ga poticati (Velički, 2009).

e) Oštećenja sluha

Oštećenje sluha je smanjena mogućnost ili nemogućnost primanja, provođenja i registriranja slušnih podražaja te, sukladno jačini oštećenja, utječe na govorno-jezični razvoj. Stupanj oštećenja može biti u rasponu od blage naglušnosti pa do potpunog gubitka sluha odnosno gluhoće (Apel, K; 2004). Ako smo zabrinuti, test sluha možemo provesti i kod kuće tako da provjerimo djetetovu sposobnost reagiranja na jednostavne zahtjeve. Najčešće to učinimo tako da zamolimo dijete da pokaže prstom u dijelove tijela ili da poslušaju jednostavne zahtjeve kao što su „daj to mami“ (Posokhova, 2009). Važno je naglasiti da se dijete može roditi s oštećenjima, ali se ona mogu pojaviti i kasnije, stoga je vrlo važno pratiti djetetov razvoj i što ranije prepoznati gubitak sluha kako bi se očuvao djetetov jezični razvoj⁸.

f) Poremećaji izgovora

„Poremećaj izgovora obuhvaća takva odstupanja u govoru u kojima dijete, u dobi kada već treba dobro izgovarati određene glasove, zbog različitih razloga, ne može standardno za materinji jezik izgovoriti neki ili neke od tih glasova, međusobno ih miješa ili sasvim izostavlja, nepravilno izgovara slogove i cijele riječi, dok mu je rječnik dovoljno bogat, a i sam jezik je gramatički pravilan“ (Posokhova, 2008).

⁸ CIMAŠ, A. Poticanje razvoja govora uz Baby signs. Časopis: Dijete, vrtić, obitelj. (broj 77/ 78) str. 24-25. Dostupno na: file:///C:/Users/User/Downloads/77_78_DVO_8_Poticanje_govora_uz_Baby_signs.pdf (10.5.2022.)

g) Jezične teškoće

Kada kod djeteta u dobi do četvrte godine primijetimo zaostajanje u jezično govornom razvoju, govorimo o usporenom jezično-govornom razvoju, no prate li dijete teškoće i nakon četvrte godine, govorimo o nedovoljno razvijenom govoru. Takva djeca progovorit će kasnije od svojih vršnjaka, koristiti manji broj riječi, kraće i jednostavnije rečenice, neobičan redoslijed riječi u rečenici, govor će im biti nerazumljiv te će imati poteškoća u razumijevanju pitanja koja im se upućuju (Šego, 2009). Nerazvijen govor odnosi se na potpuno odsustvo govora ili mogućnost da dijete koristi tek nekoliko riječi u svom izražavanju.

Kod prevencije govornih poremećaja vrijedi pravilo kao i kod svih ostalih prevencija - započeti što ranije. U prvom dijelu rada spominje se rani djetetov razvoj. Prikazano je da dijete mora imati određene preduvjete da bi razvilo govor, stoga je bitno poticati i usmjeravati razvoj na svim aspektima njegovog funkcioniranja još prije rođenja. Ključnu ulogu u prevenciji imaju roditelji, a nakon njih slijede odgajatelji koji često s djetetom provode veći dio dana. Govor je najmlađa moždana funkcija pa je posebno osjetljiv na negativne utjecaje poput pušenja, alkohola, trauma ili bolesti koje se mogu dogoditi tijekom trudnoće (Lakić, 2020) Sve što se događalo u životima roditelja, prenosi se u nekom obliku na život djeteta pa je potrebno imati na umu i kao dio prevencije govornih poremećaja.

Kad govorimo o mucanju, posebno je važno preventivno djelovati na rizičnu skupinu djece, primjerice na djecu koja imaju genetsku predispoziciju za razvoj mucanja, neurorizičnu djecu, djecu koja su doživjela neku traumu. Postoje metode općeg i govornog odgoja djece kojima roditelji moraju uskladiti dječje ponašanje i razvoj govora (Peti-Stantić, Velički, 2008). U pozadini su dakako uvjeti koji djetetu omogućavaju pravilan rast i razvoj na svim domenama funkcioniranja emocionalnoj, kognitivnoj, motoričkoj i psihičkoj (Peti-Stantić, Velički, 2008).

Jedan od njih je pružanje dobrog govornog uzora djetetu, bilo kroz komunikaciju s odraslima, bilo biranjem sadržaja koje će dijete gledati ili slušati na televiziji. Dijete mora biti izloženo tečnom, jasnom i gramatički ispravnom govoru (Velički, 2009).

Djetetu koje muca potrebno je više vremena da odgovori na pitanje i izrazi svoje misli. Okolina mora imati to na umu i ne požurivati dijete jer se time stvara veći stres, a mucanje se pogoršava. Osim toga, ne smije se stvarati negativna fiksacija na govorne netečnosti, već se mora poticati tečan govor (Padovan, Kuvač Kraljević, Matić; 2015). Još jedna preventivna mjera mucanja je bogaćenje dječjeg rječnika (Vrsaljko, Paleka; 2018). Roditelji i odgajatelji

upoznaju dijete sa svijetom koji ga okružuje i što dijete ima veći rječnik, manje će teškoće imati u verbalnom oblikovanju misli. Nadalje, pravilan izgovor glasova također ima važnu ulogu u sprječavanju netječnog govora (Lakić, 2020).

Jezični poremećaji, zakašnjeni jezični razvoj i posebne jezične teškoće javljaju se u djece predškolske dobi. Treći jezični poremećaj koji smo opisali, disleksija, dijagnosticira se tek nakon automatizacije čitanja (otprilike 3. razred osnovne škole), ali postoje pretkazatelji u preškolskom periodu koji mogu ukazivati na pojavu disleksije kasnije. Vještine i sposobnosti koje bi nam mogle ukazati na pojavu jezičnih poremećaja objedinjene pod nazivom rana pismenost, a čine ju fonološka svjesnost, rječnik, pripovijedanje, interes za tisak, koncept tiska, imenovanje slova (Peti-Stantić, Velički, 2008). Upravo je poticanje tih vještina u predškolskoj dobi glavni alat za prevenciju jezičnih poremećaja. Logopedi to najčešće rade u sklopu logopedске terapije, a odgojitelji s djecom koja su uključena u program predškole.

3. AKTIVNOSTI ZA POTICANJE GOVORA DJECE PREDŠKOLSKE DOBI

Razvoj govora se kod djece može razvijati i poticati na mnogo načina, a neki od njih su pjevanje dječjih pjesmica i brojalica, čitajući slikovnice, pričajući i izmišljajući priče što dovodi do poticanja mašte i razvoja govorno-jezičnog izražavanja, opisivanjem predmeta ili svakodnevnih aktivnosti, stvaranjem novih rima i melodija, imitacijom svakodnevnih radnji (npr. „kako se glasaju pojedine životinje“), simboličkom igrom (neki predmet predstavlja nešto drugo, npr. „stol predstavlja bubanj i dijete rukama lupa po stolu zamišljajući da svira bubanj“) te raznim igrama pretvaranja, igrama s rukama i prstićima i dr. (Goldberg, 2003).

Kako bi se što bolje potaknuo govor djece važno je učenje govora provoditi kroz šalu, igru i zabavu kako bi dijete uspješnije doživljavalo zvukove, riječi i rečenici, kako bi se stvorila pozitivna atmosfera i kako bi se dijete zainteresiralo za svijet koji ga okružuje. Poticati govor se također može tako da roditelj/odgojitelj djeci prepričava ili opisuje neke događaje kako bi dijete usmjerilo pažnju na njegov govor i razvilo interes za slušanje priče te kako bi moglo postavljati pitanja, osmisliti kraj priče ili dodati neke detalje.

Poželjno je da roditelji/odgojitelji aktivno djecu uključuju u razgovor i da im daju do znanja da ih zanima što želi reći i uvažavati ih kao sugovornike. Važno je da ih se ne forsira u ničemu, već da ih se pusti da postepeno napreduju u razvoju govora (Apel, 2004). Tijekom

pjevanja pjesmica i brojalice koriste se razni pokreti i geste i pjevanje uz pokrete, pjesmice poput „Kad si sretan“, „Tata prstić“, „Pet malih majmuna“ ili brojalice kao što su „Boc, boc iglicama“ i druge. Dijete potičemo na slušanje različitih zvukova i šumova te na njihovo razlikovanje, oponašanje i imenovanje.

Tijekom boravka u nekoj prostoriji ili vani u prirodi djetetu imenujemo predmete, aktivnosti, osobe koje vidimo, dijelove tijela koji se nalaze oko nas tako će dijete usmjeriti pažnju na predmete koje imenujemo i tako će usvajati nove riječi i bogatiti svoj rječnik. Djeci možemo pričati priče o sebi, o svom djetinjstvu, postavljati otvorena pitanja, te zadovoljavati njihove potrebe za novim saznanjima i pronaći vremena za odgovoriti na sva djetetova pitanja.

3.1. Aktivnosti za razvoj govora od rođenja do šeste godine

Za djecu je od velike važnosti da ih se uključuje u razgovor i sluša te da se potiče njihov razvoj govora. Za roditelje je bitno da potiču razvoj svog djeteta na najbolji mogući način kao i da potiču djetetov razvoj govora. Kako bi se govor što bolje razvio djecu se potiče da sluša različite zvukove i šumove, da ih pokušaju razlikovati, oponašati i imenovati; činjenica je da se jezik uči kroz komunikaciju, slušanje i oponašanje te je to od velike važnosti za djetetov razvoj govora (Posokhova, 2008).

Dijete se može poticati govornom komunikacijom putem razgovora, te se također može poticati i neverbalnom komunikacijom uporabom gesta, te pokazivanjem prstom na razne predmete iz okoline uz imenovanje predmeta koji se pokazuju. Stariju djecu se može poticati razgovorom o nekim davnim događajima ili o onome što se trenutno događa. U nastavku slijede načini poticanja govora kod djece od rođenja do sedme godine.

a) Poticanje razvoja govora od rođenja do 2 godine djetetova života (Andrešić, D., bBnc Štuka, N., sur: 2010):

- Djecu poticati na uspostavljanje vizualnog kontakta (tijekom razgovora djecu gledati u oči čime mu se povećava pozornost, te se povećava šansa da dijete ponovi to što je netko rekao)
- Poticati na igru govorom (proizvoditi razne zvukove i glasove, te dodavati melodiju (ma ma, ba ba ba), te ih poticati da proizvode samoglasnike
- na imenovanje dijelova tijela pokazujući fotografije ili na konkretnom primjeru pokazivajući vlastito tijelo

- Tijekom svakodnevnih aktivnosti (kupanja, hranjenja, odijevanja) razgovarati s djetetom, govoriti što radimo, gdje će se ići i što će se raditi gdje idemo...
- Djecu poticati na svaki pokušaj komunikacije
- Poticati na onomatopeju, raditi na audio-vizualnoj percepciji (gledajući slike životinja, pokazati na životinju i reći kako se glasa ta životinja; npr: ovca „bee“).

b) Poticanje razvoja govora od 2 do 4 godine:

- Djecu poticati na razlikovanje pojmova veliko/malo, blizu/daleko, dobro/loše
- na pridruživanje istih boja
- prepričavanje kratkih događaja ili priča - uključivanje u kratke dijaloge
- prebrojavanje stvari
- slušanje govorno ritmičkih brojalica, pjesmica i njihovo izvođenje
- Djecu poticati na razgovor da izraze svoje želje; pitati ih neko pitanje što žele te da sami odluče („Želiš li jesti jabuku ili bananu?“, „Želiš li se igrati loptom ili autićima?“)
- Djecu poticati da počnu razvrstavati poznate stvari u njihove kategorije (odabrati neku stvar, pitati dijete kako se zove te kako i gdje se koristi; npr.: „To je moj bicikl, njime se vozim po okolici.“)
- poticati da razumije i da uvijek može pitati sve što ga zanima

c) Poticanje razvoja govora od 4 do 6 godine:

- Djecu poticati da samostalno daje naloge i direkcije, odrasli trebaju slijediti dijete kako bi nam objasnilo kako se nešto otprilike radi; npr.: djeca će nam pokazati kako se gradi toranj od kockica
- Djetetu predstavljati nove riječi, ponuditi mu definiciju te riječi te ju upotrijebiti u rečenici koja će biti djetetu lako razumljiva
- Djecu poticati i na aktivnosti u kuhinji koje su sposobna samostalno obaviti i koja nisu teška i komplicirana njihovim sposobnostima; npr. posložiti salvete na stol, donijete neke lagane i jednostavne predmete
- Potaknuti ih kako postoje suprotnosti i suprotni predmeti, pojave i slično; npr. Djeci reći kako lopta ne pripada istoj kategoriji kao i banana, jer nije za jelo i nije voće, već se s njom može igrati

- Djecu poticati na razgovor tijekom raznih svakodnevnih aktivnosti, poput kupovine, jela i drugih aktivnosti
- Poticati na verbalizaciju; pustiti ih da izgovore neke riječi na svoj način, te ako dijete nije pravilno izgovorilo neku riječ poželjno je ispraviti dijete kako bi kasnije znalo kako se pravilno ta riječ izgovara.

3.2. Aktivnosti za razvoj govora uz dječje znakovanje (*Baby Sign*)

Dječje znakovanje (*Baby Sign*) je znakovni jezik za malu djecu; to je niz jednostavnih gesta i pokreta kojima mala djeca komuniciraju sa svojom okolinom o stvarima koje ne znaju izgovoriti; to je znakovni jezik koji djetetu pomaže u razvoju govora i njihove inteligencije. *Baby Sign* razvile su psihologice dr. Acredolo i dr. Goodwyn i koristi se već 25 godina, a nastao je kao spoj znakova iz Američkog znakovnog jezika za osobe oštećenog sluha, djeci prilagođenih znakova iz znakovnog jezika te gesta (Rade, 2005).

Uz pomoć dječjeg znakovanja dijete dobiva mogućnost podijeliti svoj doživljaj svijeta koji ga okružuje sa svojom okolinom te djeca imaju priliku puno lakše steći samopoštovanje i samopouzdanje, te se također uz pomoć dječjeg znakovanja potiče intelektualni razvoj te razvoj receptivnog i ekspresivnog govora (Ivanovsky, Gadasin, 2010). Znakovni jezik uz prednost što utječe na djetetov razvoj također ima i druge prednosti smanjuje suze, gnjev i frustracije, stvara povjerenje kod djece, rano usvajanje pravila komunikacije, razvoj inteligencije, potiče ljubav prema knjigama, jača vezu između djeteta i odraslih, djeci pomaže da progovore te kasnije pomaže u razvoju govornih vještina, djeca pozitivno reagiraju na komunikaciju s okolinom, dijete ima mogućnost izraziti svoje želje i potrebe, pomaže u usvajanju drugog jezika (Goldberg, 2003).

Dječje znakovanje se može naučiti lako i jednostavno uz pomoću knjiga te pronalaskom informacija na internetu ili uz pomoć *Baby Sign* Radionica za roditelje koje se održavaju diljem Republike Hrvatske, a program se primjenjuje u hrvatskim vrtićima, bolnicama i ustanovama koje su specijalizirane za rad s djecom s teškoćama u razvoju (Velički; 2009). Djeca s teškoćama u razvoju nemaju mogućnost komunikacije te uz pomoć znakovnog jezika imaju priliku komunicirati sa svojom okolinom.

Koristan je djeci koja ne mogu razviti svoj govor, čiji se govor usporeno razvija, koja nerazumljivo govore, za djecu koja su sramežljiva, te za djecu s Down sindromom, autizmom

te ADHD sindromom. Koriste ga djeca kao i odrasli. Uz pomoć znakovnog jezika mogu se pokazati neke riječi bez korištenja verbalne komunikacije, kao npr. „ne znam“ (slijeganjem ramena), „da i ne“ (klimanjem glave gore - dolje, lijevo - desno)... Djeca također imaju mogućnost samostalno osmisliti vlastiti znak za neki pojam (Rade, 2005).

3.3. Aktivnosti govorenja uz igru

Svaki roditelj, igrajući se s djetetom, preuzima ulogu učitelja, odgovara na njegova pitanja, usredotočuje se na djetetove ideje koje onda zajedno proširuju, razgovaraju o njima. Na poznate riječi potrebno je dodavati nove i proširivati rečenicu, objašnjavati djetetu sve što vidi, čuje, osjeti. Za razvoj govora, u igri je vrlo važna kreativnost, koja omogućava djetetu kreiranje riječi i priča. U igri će dijete često ispričati nešto pogrešno, smiješno, besmisleno i nelogično, rado će se uživjeti u razne uloge drugih odraslih osoba, likova iz priča, životinja, predmeta što razvija djetetovu maštu, bogati njegov rječnik i društvene vještine (Apel, K; 2004).

Igra je temeljna aktivnost djetinjstva; primarni način učenja o sebi te o svijetu oko sebe; najizrazitiji oblik dječje aktivnosti koja je spontana, slobodna i dobrovoljna, samostalna ili u društvu; a značaj se može sagledati kroz više aspekata kao što su: socijalni, emocionalni, tjelesni i spoznajni razvoj djeteta. Igra je oblik i sredstvo odgoja djeteta, tj. ona je oblik ranog obrazovanja djeteta. Kroz igru dijete razvija osjećaj sigurnosti, samostalnosti, samokontrole, kompetencije te motoričke, socijalne, emocionalne, kognitivne te govorne vještine i uz pomoću igre jača svoje samopouzdanje (Apel, K; 2004).

Dijete kroz igru izražava radoznalost, fizičku aktivnost, osjetljivost te potrebu za suradnjom i zajedništvom sa svojom okolinom i onima koji sudjeluju u nekoj igri; dijete kroz igru uči, razvija se, otkriva sebe i svijet oko sebe putem pokušaja i pogrešaka, putem eksperimentiranja s raznim materijalima, zvukovima, istraživačkim i drugim načinima te igrom uloga (Posokhova, 2009). Djeca najbolje uče i razvijaju govor kroz igru s toga je bitno da što više vremena provedu igrajući se.

Za njih je najbolje ako u igri aktivno sudjeluju i odrasli jer će bolje napredovati u razvoju govora jer zapravo tako sudjeluju u razvoju svog djeteta. Igre za poticanje govora kod djece nisu toliko strukturirane s jasnim pravilima zato što se one mogu prožeti kroz djetetovu

svakodnevicu i praktimirati u gotovo svim situacijama. Pri poticanju govorno-jezičnog razvoja djece vrlo je važno da se govor i jezik koriste kroz šalu, igru i zabavu da bi dijete doživljavalo zvukove, riječi i rečenice kao vedru i pozitivnu aktivnost te kako bi mu bilo zabavnije i lakše za zapamtiti⁹.

Igra je djetetovo najprirodnije okruženje jer se ono osjeća potpuno, može maštati, biti kreativno te nešto novo naučiti. To je najbolji način u kojem najlakše i najbrže uči, te je poticanje pravilnog dječjeg govornog stvaralaštva uz pomoću igre najbolji, najlakši i najzabavniji način da dijete nauči nove riječi i njihovo značenje. Djetetovo govorno stvaralaštvo i razvoj govora najbolje i najjednostavnije se može poticati kroz igru tako da se dijete potiče na komunikaciju s drugim osobama kao i u različitim situacijama, imenuju stvari u djetetovoj okolini čime se razvija ekspresivni rječnik, igrom potiče dijete da nauči oponašati životinje, radnje, događaje i socijalne geste, potiče djetetov motorički razvoj raznim šetnjama, igranjem na dječjem igralištu... tijekom komunikacije s djetetom upotrebljavaju riječi koje će ih poticati na govor, pomaže djeci kako vi mogli razlikovati razne šumove, zvukove, glasove i riječi, te se razvija ritam igrajući ritmičke igrice, te pjevajući pjesmice i brojalice, djeci se može prepričavati priče iz našeg djetinjstva kako bi naučilo i usvojilo neke nove riječi iz naših priča te kako bi se probudila znatiželja kod djeteta za sudjelovanje u razgovoru¹⁰.

Igra kod djece utječe na njihov emocionalni, tjelesni i socijalni razvoj te zbog svoje spontanosti, ugodnosti i smislenih aktivnosti uvelike ima utjecaj na učenje i stjecanje novih vještina te na razvoj djetetova pravilnog govornog stvaralaštva i na razvoj jezika. Tijekom igre jezikom kod djeteta se potiču govorne sposobnosti te se jezične igre smatraju prirodnim ljudskim aktivnostima (Andrešić, D., bBnc Štuka, N., sur: 2010). U jezičnim igrama jezik je primarno izražajno sredstvo koji djeci omogućuje ovladavanje jezičnim ulogama i omogućuje učenje bez ikakvih opterećenja.

Također se jezičnim igrama djetetu omogućuje da sudjeluje u komunikaciji s drugima te da bude aktivan sudionik svoga jezično-komunikacijskog razvoja (Peti-Stantić, Velički; 2008). Za razvoj i poticanje djetetovog govornog stvaralaštva za dijete je potrebno da se nalazi u poticajnoj okolini koja će ga pravilno poticati i koja će za njega biti pravilan govorni model. Goldberg također smatra da je djetetu uvijek potrebno pružanje prilike za slobodno izražavanje što je najviše ostvarivo uz pomoć jezičnih igara, a to se najčešće događa kada

⁹ NADINIĆ, BASLOV, M. Kako poticati razvoj govora. Dječji vrtić Zlatna Lučica Dostupno na: <https://www.djecjivrticizlatnalucica.hr/roditelji/40-kako-poticati-razvojgovora> (10.5.2022.)

¹⁰ NADINIĆ, BASLOV, M. Kako poticati razvoj govora. Dječji vrtić Zlatna Lučica Dostupno na: <https://www.djecjivrticizlatnalucica.hr/roditelji/40-kako-poticati-razvojgovora> (10.5.2022.)

roditelj s djetetom čita, priča ili pjeva. Kako bi se djetetov govor pravilno poticao i razvijao, također se kod djeteta treba poticati i razvijati vještina slušanja. Ako je djetetova okolina poticajna, kod djeteta će se razvijati urođene sposobnosti.

3.4. Aktivnosti razvoja govora uz pomoć brojalica

Govor djeteta te djetetovo pravilno govorno izražavanje se može poticati uz pomoć brojalica te kratkih ili dužih pjesmica. Brojalice spadaju u poticanje pravilnog dječjeg govornog stvaralaštva uz pomoću glazbe; to je vrsta književno-umjetničkog teksta, oblik dječjeg stvaralaštva, igra riječima, rimom i ritmom te kratka pjesmica. Smatraju se važnima kod verbalne komunikacije te se smatra da imaju pozitivan utjecaj u razvoju govora (Herljević, 2007).

Djecu potiču da upotrebljavaju govor, potiču na slobodan i tečan govor te oslobađaju govor djece, obogaćuju rječnik i jezik te pomažu kod usvajanja čitalačkih vještina, imaju utjecaja na razvoj fonoloških osjetljivosti i smanjuju govorne smetnje i poteškoće; potiču ih na igru, uvod u igru kao i upotpunjavanje. Brojalice su djeci motivacija da odaberu razne kreativne govorne igre te ih potiču da osmišljavaju vlastite brojalice što dovodi do proširivanja djetetovog vokabulara, a uloga brojalica je razvoj jezičnog razvoja i govora, vježbanje izgovora riječi i glasova te ritmičke sposobnosti (Goldberg, 2003).

Značajne su za govorni i jezični razvoj jer potiču dijete na aktivan govor i bogate djetetov rječnik te motiviraju djecu na kreativne govorne igre prema vlastitim interesima. Uz razvoj govora, brojalicama se također razvija pamćenje, slušna percepcija, pozitivne i vedre emocije, pozitivno okruženje te smisao za lijepo. Dolazi do razvoja pamćenja jer tekst brojalice treba zapamtiti, a na poznati i stari tekst se mogu dodavati i novi tekstovi koje će djeca također trebati zapamtiti. Razvijaju se ritam i pokret, a mogu se izvoditi uz razne pokrete cijelim tijelom ili uz instrumente poput udaraljki, zvečki i drugih djeci pristupačnih instrumenata (Rade, 2005).

3.5. Aktivnosti razvoja govora uz pomoć zagonetki

Pravilno dječje govorno stvaralaštvo također se može poticati uz pomoć zagonetki koje su jednostavne, zanimljive i namijenjene djeci predškolske dobi. Zagonetke su vrste zadataka uz pomoću kojih se potiče razvoj govora kod djece, a one se rješavaju razmišljanjem. Dijete se upoznaje s mnogim predmetima i stvarima, s osobinama nekih životinja i drugim te im omogućavaju da budu maštovita i pomažu da upoznaju čarobni svijet mašte. One imaju skrivena ili čak dvosmislena značenja, a se izriču oblikom igre riječima; poseban su oblik i njima se postavlja neko pitanje kojima se očekuje brz, jasan i nedvosmislen odgovor, a navode skrivene, viđene ili neobične osobine osoba ili nekog predmeta; pravi odgovor se namjerno skriva kako bi se razmišljanjem došlo do točnog rješenja.

Rješenje zagonetke djeca mogu smišljati u obliku priče tako da u priči mogu kombinirati stvarnost i maštu (Posokhova, 2008). Zagonetke su vrlo pogodne za aktiviranje različitih misaonih procesa, a uz to pridonose i širenju temeljnih znanja djece. Na postavljene zagonetke djeca će pronaći točan odgovor, možda će se čak malo i „pomučiti“ da pronađu odgovor, ali tijekom igre, uz razvoj i poticanje dječjeg govornog stvaralaštva djeca, roditelji i odgojitelji će se ujedno i zabaviti i nasmijati, a poznato je da djeca lakše uče nove stvari uz veselu igru. Roditelji i odgojitelji bi trebali biti strpljivi i susretljivi te djeci dati vremena da razmisle o kojem se rješenju radi u nekoj zadanoj zagonetki, dakle djecu treba pustiti i dati im vremena da razmisle, ako se ne mogu odmah sjetiti rješenja, možemo im uz dodatna objašnjenja pomoći da dođu do rješenja.

3.6. Aktivnosti govora uz pomoć dramatizacije

U razvoju i poticanju pravilnog govora kod djece ulogu mogu imati i scenske lutke, odnosno, govor se može poticati i uz pomoć igrokaza u kojima se koriste razne scenske lutke. Lutka djeci pomaže razviti sposobnost da razumije stvari iz neke druge perspektive, što je zapravo preduvjet za emocionalnu inteligenciju, toleranciju i empatiju. Uz pomoć lutkarskih igara dijete stječe sve discipline koje su od velike važnosti za njegov razvoj, a discipline koje stječe su: pokret i koordinacija, percepcija, shvaćanje i socijalizacije te govor.

Povezuje se s lutkom te uz pomoću lutke razvija bolju sliku o sebi, potiče socijalni razvoj te razvoj govora i djetetu pomaže da razlikuje stvarnost. Za lutkarske igre je važno da se uspostavi verbalna kao i neverbalna komunikacija što za djecu znači pomoć u korištenju

riječi, izmišljanju dijaloga i monologa, oblikovanju rečeničnih struktura te u izmišljanju novih događaja ili situacija.

Dijete se uz pomoć lutke oslobađa, s lutkom vodi dijaloge ili s drugima komunicira uz pomoću nje; u nekim situacijama dijete će prije uspostaviti kontakt s lutkom nego s drugom osobom iz svoje okoline, odnosno prije će se obratiti lutki nego recimo osobi koja govori i upravlja tom lutkom. Lutkarske igre djetetu pomažu u razvoju govora jer se dijete verbalno izražava zbog toga što dijete želi lutku navesti da govori kada ju uzme u ruke¹¹.

3.7. Aktivnosti razvoja govora uz pomoć razgovora i prepričavanja događaja ili situacija

Djetetov govor se može poticati uz jednostavan razgovor s njim, uz svakodnevnu komunikaciju, djetetov govor se razgovorom najjednostavnije i najlakše potiče i razvija. Tijekom razgovora s djetetom, potrebno je posvetiti mu punu pažnju, slušati što nam želi reći, ne prekidati jer tako kroz razgovor uz razvoj govora se razvija i samopouzdanje; u slučaju ako se dijete prekida u govoru to može loše utjecati na njegovo samopouzdanje i neće doći do potrebnog govorno-jezičnog razvoja.

S djecom se mogu voditi uobičajeni razgovori kao i s drugim osobama, voditi razgovore o vremenu, vremenskim odnosima i o prostornim odnosima; tako će naučiti pojmove gore, dolje, lijevo i desno i drugo ili voditi razgovor o dnevnim aktivnostima (Posokhova, 2009). Za primjer se može uzeti razgovor o odlasku u vrtić; što prvo radi kada se ustane, doručkuje li, tko dijete najčešće budi ujutro, kako putuju do vrtića, kojim putem, što radi kada dođe u vrtić, što radi u vrtiću, što radi kada dođe doma, kako provodi dan u vrtiću s vršnjacima te kako provodi dan doma sa svojom obitelji. S djetetom se može lako voditi razgovor, dijete može prepričavati što se dogodilo negdje.

Također, roditelj/odgojitelj djeci može prepričavati neke svoje događaje koje su se dogodile ili događaje iz djetinjstva, dijete će se zainteresirati u razgovoru i postavljat će pitanja ako ga nešto bude zanimalo, važno je da dijete svojevrijedno sudjeluje u razgovoru i da svojevrijedno postavlja pitanja koja ga zanimaju i da dobije odgovore na svoja pitanja. Bitno je dijete poticati na verbalnu kao i na neverbalnu komunikaciju, tijekom komunikacije dijete pustiti da

¹¹ CIMAS, A. Poticanje razvoja govora uz Baby signs. Časopis: Dijete, vrtić, obitelj. (broj 77/ 78) str. 24-25. Dostupno na: file:///C:/Users/User/Downloads/77_78_DVO_8_Poticanje_govora_uz_Baby_signs.pdf (10.5.2022.)

riječi izgovori na svoj način u slučaju da ima nekih govornih poteškoća i ne ga ometati i prekidati u govoru.

3.8. Aktivnosti razvoja govora uz pomoć čitanja slikovnica

Slikovnica je prva knjiga s kojom se dijete susreće od samog rođenja te od samog početka ima poseban utjecaj. Slikovnicu dijete najprije počne proučavati, njene ilustracije sve dok se ne razvije sposobnost čitanja. Od samog rođenja, kroz predškolsku dob, dijete se tek počinje upoznavati s književnošću te uz pomoć slikovnice upoznaje književnost i umjetnost i ona je glavni posrednik u tom upoznavanju s književnošću.

One mogu sadržavati tekst i ilustraciju, ali za poticanje pravilnog razvoja govora, najbolje su one s više ilustracije i s manje teksta jer kako bi dijete gledajući ilustracije moglo slagati vlastitu priču; otputovalo bi u svijet mašte i od tih ilustracija sastavilo svoju izmišljenu priču što dovodi do upoznavanja novih riječi i pojmova te se tako obogaćuje djetetov rječnik. Promatrajući ilustraciju dijete se upoznaje s novim pojmovima i stječe nova znanja (Ivanovsky, Gadasin, 2010).

Slikovnica uz to što pomaže u razvoju i poticanju djetetova govornog stvaralaštva, također pomaže i u razvoju drugih funkcija, kao što su zabavna funkcija (dijete se može igrati sa slikovnicom; postoje razne vrste slikovnica u kojima djeca mogu slagati razne stvari koje nedostaju, mogu otvarati ilustracije i dr.), iskustvena funkcija (dijete slikovnicom stječe iskustvo, upoznaje svoju i širu okolinu koja ga okružuje; usvaja nove pojmove, procese, pojave, stvari i drugo), estetska funkcija (dijete listajući i čitajući slikovnicu izražava svoje emocije, sreću, ugodu, zainteresiranost; prije će posegnuti za onom slikovnicom koja mu se sviđa i koja mu se čini više zanimljiva), spoznajna funkcija (dijete stječe sigurnost u svoje spoznaje koje je prije znalo, postaje sigurno u informacije i pojmove koje je prije znalo, postaje svjesno) (Herljević, 2007).

3.9. Aktivnosti razvoja govora uz pomoć okoline

Razvoj govora će uvelike ovisiti o okolini u kojoj se dijete nalazi, stoga dijete treba biti okruženo različitim poticajima koji će ga potaknuti na učenje, istraživanje i eksperimentiranje, odnosno na upoznavanje svijeta oko sebe, što će dovesti do lakšeg usvajanja govora. Važno je da ne osuđujemo dijete, ne obeshrabrujemo ga i ne ispravljamo njegov govor, već da mu budemo kvalitetan uzor prema kome će se ono razvijati.

Pružanjem dovoljno vremena i poticaja, dijete će se razviti, istražiti i usavršiti svoj govor te će ga s vremenom pravilno i koristiti (Apel, K; 2004). U najranijoj dobi dijete treba okružiti igračkama različitih boja i oblika, ukrasiti mu zidove sobe raznim plakatima i uzorcima, omogućiti mu slušanje glazbe (instrumentalnu i pjevanje) te opipavanje predmeta napravljenih od različitih materijala. Čak i nesvjesno dodirivanje različitih površina aktivno stimulira mozak, što čini temelj za kasniji razvoj govora (Andrešić, D., bBnc Štuka, N., sur: 2010).

Dijete će lakše usvajati znanje ako se učenje u predškolskoj dobi pretvori u igru i zabavu. S djetetom treba razgovarati o različitim temama koje ga zanimaju. Potrebno ga je poticati na postavljanje pitanja i izricanje mišljenja, potrebno je i strpljivo odgovarati na njegova pitanja kako bi dijete bilo sigurno da ga slušamo, a njegove odgovore možemo nadopunjavati, proširivati, ispravljati kako bismo ga potaknuli na što preciznije izražavanje¹². Čitanje i učenje dječje poezije izvrstan je način za razvoj govora, pamćenja, emocija, mentalnih i kreativnih potencijala.

Poezija koju čitamo djetetu treba biti jednostavna, ritmična, bliskog sadržaja, kako bi je dijete spontano zapamtilo, bez naprezanja odnosno iz samog zadovoljstva. Tekstovi koje čitamo djetetu trebaju sadržavati riječi koje se nalaze u njegovu pasivnom govoru odnosno one koje još ne upotrebljava u spontanom govoru. Na taj će način dijete usvajati nove rečenične strukture i pojmove, međutim ne smijemo nuditi riječi koje uopće ne razumije jer to preopterećuje osjetilni govorni sustav, što može dovesti do razvoja mucanja (Herljević, 2007).

Slikovnice i knjige također trebaju sadržavati lijepe, jasne, kvalitetne ilustracije koje će ga poticati na samostalno pričanje priča. Roditelj treba djetetu osigurati primjerene slikovnice i knjige za djecu, osigurati dobre uvjete za čitanje, odnosno ugodan i dobro osvijetljen prostor, ponuditi mu dječje časopise u kojima ima tekstova primjerenih njegovoj dobi i interesima te igara koje su povezane s čitanjem i pisanjem¹³.

3.10. Poticanje razvoja govora uz pomoć tjelesna aktivnost

¹² NADINIĆ, BASLOV, M. Kako poticati razvoj govora. Dječji vrtić Zlatna Lučica Dostupno na: <https://www.djecjivrticlatnalucica.hr/roditelji/40-kako-poticati-razvojpgovora> (10.5.2022.)

¹³ BASLOV NADINIĆ, M. Kako poticati razvoj govora. Dostupno na: <https://www.djecjivrticlatnalucica.hr/zaroditelje/40-kako-poticati-razvoj-govora> (10.5.2022.)

Za predškolsko dijete tjelesna aktivnost jedan je od važnih poticaja njegova rasta i razvoja zbog čega je djeci važno osigurati dovoljno kretanja. To će utjecati na njegova fizička, motorička, kognitivna i emocionalna obilježja. Djeca koja dolaze logopedu često imaju i drugih poteškoća, poput loše ravnoteže, nepravilnog držanja, nerazvijene grube i fine motorike, što ukazuje na važnost kretanja i igre u prirodi (Goldberg, 2003). Govor možemo poticati tako da prije izlaska u vanjski prostor razgovaramo s djetetom o tome što će se tamo dogoditi, što ćemo vidjeti, možemo opisivati predmete koje smo vidjeli i radnje koje su se dogodile. Ponavljanjem iskustva dijete će usvajati nove pojmove, usvojiti redoslijed događaja te početi logički zaključivati¹⁴.

3.11. Aktivnosti razvoja govora i razvoj fine motorike

Mnogi znanstvenici su zaključili kako je razvoj govora uredan ukoliko razvoj prstiju odgovara dobi, isto tako ukoliko razvoj fine motorike zaostaje, zaostaje i razvoj govora (Goldberg, 2003). Već u najranijem djetinjstvu potrebno je provoditi vježbe prstićima i to tako da ih blago milujemo, masiramo i razgibavamo, a to se može činiti već kod šestomjesečne bebe (Šego, 2009). Kasnije finu motoriku možemo razvijati crtanjem, lijepljenjem, izrezivanjem, konstruiranjem, nizanjem, umetanjem i slično, pri čemu smanjivanje dimenzija predmeta kojima dijete manipulira rezultira većom točnošću i spretnošću pokreta te boljom koordinacijom (Velički, 2009).

¹⁴ NADINIĆ, BASLOV, M. Kako poticati razvoj govora. Dječji vrtić Zlatna Lučica Dostupno na: <https://www.djecjivrticizlatnalucica.hr/roditelji/40-kako-poticati-razvojgovora> (10.5.2022.)

4. ISTRAŽIVANJE NA PRIMJERU PRIPREME ZA IZVOĐENJE AKTIVNOSTI ZA POTICANJE GOVORA DJECE PREDŠKOLSKE DOBI

PRIPREMA ZA IZVOĐENJE AKTIVNOSTI „KUTIJA IZNENAĐENJA“

VRTIĆ I ODGOJNA SKUPINA: Dječji vrtić „Vrapčić“, starija skupina

CILJ AKTIVNOSTI:

- Prepoznavanje i imenovanje predmeta
- Bogaćenje rječnika novim riječima
- Razvoj govora

RAZVOJNE ZADACI:

- GOVOR, KOMUNIKACIJA, IZRAŽAVANJE I STVARALAŠTVO
- Razvoj izražajnog govora te izražavanje vlastitih misli i osjećaja
- Razvoj artikulacije glasova
- Razvoj govornih vještina

TJELESNI I PSIHOMOTORIČKI RAZVOJ

- Razvoj koordinacije i preciznosti pokreta

SPOZNAJNI RAZVOJ

- Razvoj pamćenja
- Razvoj operativnog mišljenja

SOCIOEMOCIONALNI RAZVOJ I RAZVOJ LIČNOSTI

- Razvoj pozitivnih emocionalnih stanja
- Razvoj regulacije emocija
- Razvoj dječje kompetencije
- Razvoj kooperativnosti u skupnom radu i igri

Uvod:

Ulaskom u skupinu pozdravljam djecu i svi zajedno sjedamo na tepih skupine i započinjemo razgovor. Sama kutija motivira djecu i potiče znatiželju što se u njoj skriva.

Glavni dio:

Svako dijete pojedinačno gura ruku u kutiju iznenađenja te bira jedan skriveni predmet. Nakon što ga izabere opisuje ga i pokušava doći do konačnog rezultata, a to je sami naziv predmeta.

Završni dio:

U završnom dijelu slijedi izražavanje na temelju stvari koje su prepoznali. Stvaranje priče.

PROSTORNA ORGANIZACIJA:

Materijalni kontekst:

Plišana igračka, gumena životina, lego duplo kocka, plastična boca šampona, drvena kocka, kutija od kreme, češalj, plastično i gumeno voće i povrće, zvečke.

Vremenski kontekst:

Planirano trajanje aktivnosti je 25 minuta.

Refleksija uz provedenu aktivnost u vrtiću

Na početku aktivnosti stavljam kutiju iznenađenja na stol i time u djeci budim osjećaj znatiželje što se skriva unutra. Postavljam poticajna pitanja: Što mislite što se nalazi unutra? Jeste li se ikad sreli sa takvom kutijom? Ako jeste, što ste vidjeli unutra? Je li vas je strah staviti ruku unutra? Svako dijete je pojedinačno stavljalo ruku u kutiju i opisivalo predmet koji je uhvatio. Aktivnost su djeca sa oduševljenjem prihvatila i tražila dodatne poticaje tako što su nakon aktivnosti sami stavljali predmete u kutiju i prijateljima ponudili dodatnu igru

koja se odvijala veći dio dana. Mislim da takav tip aktivnosti potiče djecu na razvoj i govora i bogaćenje rječnika novim riječima. Iznenadila sam se epitetima koji su poznati djeci te bi kod iduće aktivnosti dodala još raznovrsnijih predmeta kako bi potaknula što bolji i raznovrsniji rječnik.

5. ZAKLJUČAK

Jezik je najučinkovitiji način primanja i prenošenja informacija, usvajanja novih znanja i sredstvo socijalizacije. I danas, u društvu tehnološkog napretka, jezik je i dalje osnovno sredstvo komunikacije među ljudima. Jezikom izražavamo svoje želje i potrebe, emocije, mišljenja i stavove o svijetu koji nas okružuje. Najintenzivniji razvoj govora događa se u predškolskom razdoblju djeteta. Rano prepoznavanje odstupanja govornog-jezičnog razvoja od onog predviđenog za određenu dob te rana intervencija sprječavaju nastanak poremećaja koji se negativno odražavaju na cjelokupan razvoj djeteta.

Jezični, komunikacijski i govorni razvoj kod djeteta rane i predškolske dobi započinje od djetetove najranije dobi, na što utječu različiti faktori koji predstavljaju preduvjet razvoja. Jedan od preduvjeta razvoja može se pripisati razvoju osjetilnih sustava, a njihova međuovisnost i povezanost s jezično - komunikacijskim i govornim razvojem pobliže će se objašnjena je u ovom radu. Za djecu je bitno da imaju podršku osoba iz svoje okoline, kao i podršku nas odgojitelja koji djecu kroz predškolsku dob potiču na pravilan razvoj govora te se raznim načinima trude dijete potaknuti na govor i komunikaciju.

Kroz rad spoznala sam da se igrom i na veseo i zabavan način djecu može potaknuti na govor te da je najvažnije za djecu voditi svakodnevni razgovor o raznim stvarima i događajima jer će tako upoznati nove pojmove, spoznati znanja koja prije nisu znala ili utvrditi i potvrditi već poznate im činjenice. Za sve sudionike u komunikaciji je bitno da imaju povjerenja jedno u drugo, da roditelji i odgojitelji ne prekidaju dijete u razgovoru ili u igri u kojoj se zabavlja te u kojoj uči nove stvari. Odgojitelji u svemu tome imaju veliku ulogu u poticanju i učenju djece da govore na kreativan i zabavan način.

LITERATURA

1. ANDREŠIĆ, D., BENC ŠTUKA, N., sur. (2010). *Kako dijete govori*. Zagreb: Planet zoe d.o.o.
2. APEL, K. (2004). *Jezik i govor od rođenja do šeste godine: od glasanja i prvih riječi do početne pismenosti*. Lekenik. Nakladnik: Ostvarenje d.o.o.
3. BASLOV NADINIĆ, M. Kako poticati razvoj govora. Dostupno na: <https://www.djecjivrticzlatnalucica.hr/za-roditelje/40-kako-poticati-razvoj-govora> (10.5.2022.)
4. CIMAŠ, A. *Poticanje razvoja govora uz Baby signs*. Časopis: Dijete, vrtić, obitelj. (broj 77/ 78) str. 24-25. Dostupno na: file:///C:/Users/User/Downloads/77_78_DVO_8_Poticanje_govora_uz_Baby_signs.pdf (10.5.2022.)
5. GOLDBERG, S. (2003). *Razvojne igre za predškolsko dijete: individualizirani program igre i učenja*. Lekenik: OSTVARENJE d.o.o.
6. HERLJEVIĆ, I. (2007). *Govor, ritam, pokret*. Lekenik, Nakladnik: Ostvarenje d.o.o.
7. IVANOVSKY O., GADASIN L. (2010). *Vesela škola s logopedom*. Zagreb: Planet Zoe
8. HRŽICA, G. i PERETIĆ, M. Što je jezik? U: KUVAC KRALJEVIĆ, J. (ur.) (2015) *Priručnik za prepoznavanje i obrazovanje djece s jezičnim teškoćama*, Zagreb: ERF.
9. NADINIĆ, BASLOV, M. Kako poticati razvoj govora. Dječji vrtić Zlatna Lučica Dostupno na: <https://www.djecjivrticzlatnalucica.hr/roditelji/40-kako-poticati-razvojgovora> (10.5.2022.)
10. POSOKHOVA, I. (2008). *Razvoj govora i govornih poremećaja u djece*. Pušćine: Ostvarenje d.o.o.
11. POSOKHOVA, I. (2009). *Zabavan jezik u slikama i igrama 1*. Zagreb. Nakladnik: Planet Zoe d.o.o.
12. RADE, R. (2005). *Poticanje ranog govorno-jezičnog razvoja*. Zagreb: FoMa.
13. ŠEGO, J. (2009). *Utjecaj okoline na govorno-komunikacijsku kompetenciju djece; jezične igre kao poticaj dječjemu govornom razvoju*. *Govor*, 26(2), 119-149. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/165964>

14. VELIČKI, V. (2009). *Poticanje govora u kontekstu zadovoljenja dječjih potreba u suvremenom dječjem vrtiću*. METODIKA: časopis za teoriju i praksu metodika u predškolskom odgoju, školskoj i visokoškolskoj izobrazbi.